

SE ZOMBIEMI SE OPRAVDU NETANČÍ

Po tržišti v l'Estère, městečku nacházejícím se v centrální oblasti Haiti, se jednoho dne roku 1980 potuloval zanedbaně a nezdravě vyhlížející muž; na první pohled neznámý, některým obyvatelům však přece možná vzdáleně povědomý. Tvrdil o sobě, že je Clairvius Narcisse. Některé návštěvníky tržiště to vyděsilo a raději koukali zmizet z jeho blízkosti. Více však bylo pochybujících zvědavců, kteří se chtěli zblízka přesvědčit o tom, koho to vlastně mají před sebou.

Clairvius, jeden z dospělých potomků místní rodiny Narcissů, byl přece už osmnáct let mrtvý! Mnozí naprosto jistě věděli, že v roce 1962 byl pohřben na malém venkovském hřbitůvku kousek za svou domovskou obcí. Členové

rodiny nyní vyslali na průzkum jeho oblíbenou sestru Angelinu. Ta byla nejstarší z dětí v rodině Narcissových a bývala někdejší věrnou družkou Clairviova dětství.

Angelina podivnému muži nejprve nechtěla uvěřit. Proč jí připomíná tu dávnou tragickou událost? Ano, je snad jejímu zemřelému bratrovi docela podobný, ale přece to nemůže být on!

Přesvědčil ji. Je její bratr Clairvius. Uvedl svou přezdívku z dětství, kterou používali, a připomněl jí řadu dávných společných příhod, které mohli znát jen oni dva, nejvýše snad další nejbližší příslušníci jejich rodiny. Ano! Jakkoliv je to neuvěřitelné, je to on, Clairvius!

Dav zvědavců kolem nich na tržišti rychle narůstal. Zdálo, že někteří z okolostojících nemají na Clairvia zrovna ty nejlepší vzpomínky a snad by se na něj i vrhli v jakémsi zlostném útoku. Jiní naopak dávali najevo své rozhořčení nad neznámými viníky Clairviova podivného osudu. Také on sám začal jevit jisté znepokojení. Nakonec to vyřešila policie. Aby zabránila konfliktům či pozdvižení veřejnosti, uklidila údajně zmrtvýchvstalého muže nakrátko do místního vězení.

Později, již v klidu, vyprávěl Clairvius sestře a pak i jiným své zážitky z vlastní smrti a pohřbu před osmnácti lety. Umíral tehdy na nemocničním lůžku. Smrt si s ním

zahrála podivným způsobem. Slyšel, jak byl lékaři prohlášen za mrtvého. Slyšel jejich diskusi nad svým případem a slyšel také pláč své sestry nad svým neživým tělem.

Clairvius si tehdy nebyl jist. Je tedy mrtev, anebo ne? Je už toto skutečná smrt? Ať tomu bylo jakkoliv, vše vnímal a chtěl to dát svému okolí vědět. Přinejmenším jeho duše snad ještě žije! Zoufale se snažil nějak komunikovat, nějak na sebe upozornit. Marně! Nedokázal pohnout ani malíčkem. Potom to ale začalo být docela příjemné. Měl pocit, že jeho duše opouští tělo a vydává se na dlouhou cestu bez jakýchkoliv časových nebo prostorových omezení. Připadalo mu, že lehce a tiše pluje důvěrně známou haitskou krajinou a snad i úplně jinými světy. Bylo to uklidňující a povznášející.

Pak ale přišel šok! Najednou plně vnímal, jak leží v rakvi, která je spouštěna do země. Slyšel dopadající hlínu. Teď mohl dokonce na tváři ukázat starou jizvu a tvrdil, že mu ji způsobil jeden z hřebů zatloukaných do víka.

Clairvius se pamatoval i na to, jak ho v noci po pohřbu šaman vúdú vyprostil z hrobu. Poté byl ubožák zbičován sisalovým⁵ karabáčem a odvečen na plantáže cukrové třtiny na severu Haiti, kde byl s řadou podobných

⁵ Sisal – průmyslově nebo ručně zpracovaná pevná vlákna z rostliny agáve.

SE ZOMBIEMI SE NETANČÍ

nešťastníků po léta nucen k práci za podmínek, které si nijak nezadaly s někdejší dřinou otroků. Stal se jednou ze *zombií!*

Pouze náhlá smrt majitele plantáže jim umožnila uprchnout. Otupělí a s ochromenou vůlí, vytržení ze svého někdejšího života i smrti, se toulali venkovskou krajinou. Jen velmi pomalu a v nedostatečné míře se jim vracelo povědomí o jejich dřívějším lidském životě.

Rodina však Clairvia přivítala překvapivě chladně. Podstatně k tomu přispěla skutečnost, že za svého dřívějšího života se prý ke svým bližním choval velmi špatně. A nyní jako by se s ním už prostě nepočítalo. Koneckonců, jednou už byl přece mrtvý. Pak se stal zombií. Nakonec mu osud přece jen poskytl šanci na nový život, ale ve skutečnosti to bylo už jen přežívání. Ten někdejší krásný, nevázaný a divoký život, který kdysi tak nerad opouštěl, byl nenávratně ten tam. Svým způsobem Clairvius vlastně zůstal mrtvý i nadále. Pro známé a příbuzné, pro přátele, pro ženy, s nimiž si tak rád užíval, pro život a všechny jeho radosti. Asi se není co divit. Neboť jak prý řekl jeden starý haitský kouzelník vúdú:

„Kdopak by ještě vyzval bývalou zombii k tanci?“

* * *

Ano, s bývalými zombiemi se opravdu netančí, o těch stávajících ani nemluvě. Snad tak nějak by se dal v krátkosti přiblížit morbidní příběh Clairvia Narcisse, který se v osmdesátých letech 20. století spolu s veškerými dalšími záležitostmi haitského zombismu stal dokonce předmětem výzkumu. Bohužel na záhadu se vzápětí vrhli nejrůznější lovci laciných senzací a jako jakási „kultovní událost“ začala být tato příhoda s oblibou publikována v řadě nepřesných či účelově upravených verzí. Ke škodě věci stál mnohdy v pozadí takového konání jediný cíl – prvoplánově těžít z atraktivní hrůznosti zombismu, i za cenu jeho svévolné a až bulvární interpretace.

My se ovšem pokusíme o střízlivější pohled na Clairviův osud i na zombismus vůbec, jak již bylo slíbeno. Abychom tak mohli učinit, připomeňme si nejprve prostředí, historii a další okolnosti, ze kterých na haitském venkově kdysi vyklíčila a dále byla vydatně živena ona „temná pouta“, stahující lidské duše do hlubin víry v kult vúdú a v zombismus.

CO KRYŠTOF KOLUMBUS NETUŠIL

Nejlépe tedy začněme od Adama, přesněji řečeno, vlastně od Kryštofa. A to dokonce od samotného Kryštofa Kolumba. Proboha, řekne si nyní možná mnohý čtenář, co ten může mít se zombiemi společného?

A vida, zdá se, že ne zrovna málo. Nejenže objevil kus země, který začal být za jakousi typickou domovinu zombií považován. Hlavně svým objevem spustil řetězec událostí, o jejichž důsledcích sice nemohl mít sám ani tušení, ale které na onom kusu země postupně vedly k vytvoření zcela specifického souboru kulturních a sociálních podmínek. Ty pak poskytly jakousi živnou půdou pro vývoj tamější svérázné podoby kultu vúdú, který bývá s fenoménem zombií tradičně spojován. Došlo zde ke vzniku celého kulturně náboženského prostředí, v němž pověsti o zombiích byly, dokonce snad na základě jistého reálného jádra, dále živeny a rozvíjeny. Ano, řeč je o Haiti, zaujímavícím západní třetinu druhého největšího ostrova Velkých Antil v Karibiku – Hispanioly.

Kryštof Kolumbus (1451–1506), tento původně italský mořeplavec žijící od roku 1476 v Portugalsku, objevil ostrov (dle různých pramenů) 5., 6., nebo snad až 16. prosince 1492 a na počest Španělského království jej nazval La Isla Española, tedy „Španělský ostrov“. Hispaniola je pak pozdější latinský přepis tohoto názvu, který přešel do mezinárodního povědomí.

Kryštof Kolumbus přitom nejprve ani netušil, že se nenachází u příbřežních ostrovů Indie, jak původně předpokládal, ale že nedaleko na západě se rozkládá obrovský americký kontinent. Kontakt s evropskou civilizací se pů-

vodnímu indiánskému obyvatelstvu stal ovšem osudným. Během několika desetiletí byli hispaniolští domorodci protivící se zájmům dobyvatelů prakticky vyhubeni. Dílem byli vyvražděni dravými kolonisty, dílem podleli jejich evropským nemocem, proti nimž postrádali potřebnou odolnost. V této souvislosti bývají připomínány neúspěšné pokusy kolonistů přinutit indiány k práci na plantážích nebo ve zlatých dolech, které zde v té době byly otevřeny.

Avšak ani tento tragický osud ostrovních domorodců Kryštof Kolumbus nejspíše netušil; rozhodně ne pak další spletité osudy ostrova Hispaniola. V 17. století, za dobrodružné účasti francouzských pirátů, obsadili západní část ostrova, který byl dosud celý výhradně ve španělském držení, francouzští kolonisté. Obě strany, tedy španělská a francouzská, začaly vojensky soupeřit o své pozice na ostrově. Naléhavá potřeba pracovních sil, zejména v zemědělství, byla přitom již od počátku 16. století řešena hojným dovozem afrických otroků. Vznikla tak paradoxní situace (ovšem nikoliv jenom na Hispaniole), kdy domácí obyvatelstvo bylo postupně vyhubeno a vlastně nahrazeno obyvateli z jiného kontinentu, totiž masou otroků ze vzdálené „černé Afriky“.

Patří k dalším nesčetným paradoxům dějin, že francouzská otrokářská kolonie Haiti náležela v poslední čtvrti-

ně 18. století k nejbohatším zemím světa. Nezapomínejme však, že černí otroci by na tento druh hospodářské prosperity měli nepochybně svůj vlastní názor.

Po komplikovaném vývoji dospěla nakonec v průběhu 19. století situace až ke vzniku dvou nezávislých států, tedy Haiti (to již v roce 1804), rozkládajícího se na původně francouzské západní třetině Hispanioly, a později Dominikánské republiky na dvou východních třetinách ostrova, původně v držení Španělů. Avšak ani osudy obou samostatných států nebyly příliš šťastné. Obě země totiž dlouhodobě zabředly do chaosu různých místních diktatur i zahraničních mocenských vlivů, vzájemného soupeření, politické nestability a hospodářského úpadku. Dominikánská republika začala však na sklonku 20. století svou krizi překonávat. Svědčí o tom mimo jiné fakt, že v posledních letech se tato země stala vyhledávaným cílem turistů z Evropy, hlavně však ze Spojených států a Kanady, ale i z dalších zemí a světadílů. Ročně sem nyní přijíždí kolem tří milionů návštěvníků, aby ve zdejší krásné přírodě trávili dovolenou.

Ponechme ale politicko ekonomickou analýzu vývoje obou samostatných států na ostrově Hispaniola stranou a připomeňme pouze, že „dominikánský“ únik z krize se sousední Haitské republice z nejrůznějších důvodů dosud prostě nepodařil.